

Uitgave van Vereniging Woodbrookers Barchem

JANUARI 2018

Woodbrookers Berichten

8

In deze WBB:

Verslagen van twee Lezingen op de berg:
van Dores Lignac en van Sam Janse

Impressie weekendcursus:
Levenskunst tot op hoge leeftijd

Document: Wortels van het vormingswerk

8

INHOUD

Ter Zake	4
Agenda	4
Van het bestuur	5
Verslag Lezing op de berg: Dores Lignac	6
Impressie cursus: Levenskunst tot op hoge leeftijd	9
Verslag Lezing op de berg: Sam Janse	11
Document: Wortels van het vormingswerk	13
Programma Woodbrookers: Levenskunst: humor en verzoening	15
Wat en wie bij de Woodbrookers	16
Over het lidmaatschap	17
Mutaties	17
Legaat	18
Colofon	18

VAN DE REDACTIE

Ter Zake

De laatste uitgave van WoodbrookersBerichten was nummer 7. Deze heeft u ongeveer een jaar geleden ontvangen. Omdat er onvoldoende materiaal was om in september nummer 8 uit te geven, hebben we besloten dit pas in het nieuwe jaar te doen. Hoezo te weinig materiaal?

Voor het eerst heeft de zomercursus te weinig deelnemers getrokken en werd daarom geannuleerd. Geen verslag. Helaas ging dat op dezelfde wijze met het weekend met Laurens ten Kate in april. We wilden met elkaar praten over onze vrijzinnigheid, maar er was te weinig animo. Jammer! Maar in november vond het weekend plaats over levenskunst tot op hoge leeftijd, waarvan u dus wel een impressie kunt lezen. Verder in dit nummer ziet u een mooi verslag van de bijeenkomst in de boskapel over de emoties en contrasten in de muziek, verzorgd door Dores Lignac. Ook was daar een lezing van Sam Janse, over religie en geweld. Cees Otto vertelt hoe dat gesprek is verlopen.

Sommige Woodbrookersleden hebben een abonnement op Tijd&Taak het orgaan van de Banningvereniging. U weet wel, deze vereniging had eerst de naam Zingeving en Democratie en vroeger Arbeidersgemeenschap der Woodbrookers. Voor dit blad had ik (op verzoek) een artikel geschreven over de wortels van het vormingswerk. Tja, dat viel kennelijk in de smaak, want mij werd gevraagd dit artikel tevens in de WoodbrookersBerichten te plaatsen. Graag gedaan. Veel leesplezier.

En, nu ik u toch aan de lijn heb, kopij van leden is altijd welkom!

Veel leesplezier!

Marijke Sondorp

AGENDA

10 - 11 maart 2018

Weekendcursus

Levenskunst: Humor en verzoening

Inleider Corrie Haverkort

Herfst

*De blaren vallen, vallen als van ver,
als welkten in de hemel verre tuinen;*

*ze vallen met ontkennde gebaren.
En in de nachten valt de zware aarde
uit alle sterren in de eenzaamheid.*

*Wij allen vallen. Deze hand zal vallen.
En kijk je naar de andere: het is in alle.
Maar één is er. Hij vangt dit vallen
oneindig teder in zijn handen op (Th)*

Rainer Maria Rilke

VAN HET BESTUUR

Afgelopen november organiseerden we het derde weekend over 'levenskunst' voor ouderen. We realiseerden ons dat, ook al weten we wat er allemaal boven ons hoofd kan hangen als je ouder wordt, we toch het beste gewoon kunnen doorgaan met adem halen, gewoon die dingen doen die we altijd gedaan hebben, met dezelfde inzet en dezelfde vreugde. Je te vaak afvragen wat toch de zin is van al je inspanningen werkt als een rem. Je moet je eigen vuurtje brandende houden en soms een blokje gooien op het vuur van je buurman.

Ook de vereniging heeft af en toe last van die zin-vraag. Is het doel niet al lang bereikt door de vorige generaties? Voor wie houden we het vuur aan? Ik moet dan denken aan Leuntje Kuipers, die jaren achtereen zich inzette voor de Woodbrookers. Zij had een paar jaar terug, toen zij de leeftijd van 90 jaar reeds was gepasseerd, haar lidmaatschap opgezegd. Ik vroeg haar toen waarom en zij vertelde mij dat de vereniging zou moeten worden opgeheven. Het doel was immers bereikt! Wat wil je dan nog langer, iets uit nostalgie in stand houden? En aangezien de vereniging toch doorging met haar activiteiten, verbrak zij van haar kant de band. Nu is zij in november 2017 op 92-jarige leeftijd overleden.

Eind 2014 hadden we in een buitengewone ledenbijeenkomst over de toekomst van de VWB gestemd: stoppen of doorgaan? Een grote meerderheid wilde doorgaan met de weekends, de lezingen op de berg en de uitgave van de WoodbrookersBerichten.

Terugkijkend op 2017 kon er slechts één cursus doorgaan. De andere twee bijeenkomsten, met Laurens ten Kate over vrijzinnigheid, en de schilderdagen in de zomer, moesten we annuleren. Alleen het weekend met Ineke Koedam en Frits de Lange, rond het thema 'Levenskunst tot op hoge leeftijd' trok voldoende deelnemers. Willen de grijze hoofden echt alleen maar bezig zijn met onderwerpen die veel met hun leeftijd te

maken hebben? En zou de jongere generatie toch te interesserend zijn voor thema's speciaal van deze tijd? Tijdens de uitstekende inleiding op zaterdag 6 januari na de ledenvergadering over 'Duurzaamheid' door Thijs de la Court, georganiseerd door de ProgrammaGroep, waren twee gasten aanwezig, gewoon uit de buurt. En beduidend jonger dan de leden! Dan zijn er twee keer per jaar de lezingen in de boskapel. Die worden goed verzorgd door de ProgrammaGroep: Irene Goor, Cees Otto, Joan van Melle, Arris Kramer en Nel Voltelen en daarbij praktisch ondersteund door Janine de Vries van het hotel.

Eind september is Annetien Heering overleden, na een kortstondige ziekte. Zij was lid van de programmacommissie van voor 2012 en daarna maakte zij enige tijd deel uit van het bestuur. Haar sterke kracht lag in het reflecteren en zij zorgde voor een prima verslaglegging van de vergaderingen. Bescheiden als zij was, trad zij tijdens cursussen nooit op de voorgrond.

Sommigen herinneren zich natuurlijk de kok van het Woodbrookershuis: Tim Erzincan. de man die heerlijk kon koken, maar altijd in was voor leuke verrassingen, met name voor de kinderen. Zijn keuken was geen verboden gebied voor gasten, maar een ruimte voor iedere proever. Toen kon en mocht dat nog! Tim is begin september overleden op de leeftijd van 82 jaar.

Ook in 2018, al weer een maand aan de gang, gaan we door met weekendcursussen. In maart met filosofe Corrie Haverkort. Op het moment van verschijnen van deze WBB zijn er voldoende deelnemers. Dus dit weekend gaat door. Wellicht tot ziens bij deze bijeenkomst.

Marijke Sondorp, voorzitter Vereniging Woodbrookers

VERSLAG LEZING OP DE BERG

Emoties en contrasten in de muziek

Datum: 12 maart 2017

Inleider: Dores Lignac

Inleiding en welkom in het Lezingenzaaltje door Cees Otto:
In het Lezingenzaaltje wordt vandaag weer een lezing gehouden, een van de vele die er al gehouden zijn. De grond waarop het Lezingenzaaltje staat is ooit geschonken door Baronesse van Heeckeren van Kell. Zoals later Willem Drees zei, dat alles van waarde wordt verspeeld als het gratis wordt verstrekt, gaf de barones er een opdracht bij. De opdracht was dat er een lezingenzaaltje moest komen zoals het zaaltje in Woodbrooke. Dat is gelukt en staat nu ter beschikking voor de lezing van Dores Lignac.

Centrale vraag is wat muziek doet bij mensen en hoe mensen dat ervaren. Muziek bestaat uit vijf elementen:

- Toon: gaat over de toonhoogte.
- Ritme: is een bepaalde herhaling door middel van accenten die een patroon laten zien.
- Tempo: snelheid waarmee het muziekstuk gespeeld wordt. Muziek langzamer dan je hartslag werkt kalmerend en sneller dan je hart werkt activerend.
- Klankleur (timbre): is de specifieke klank waarmee verschillende muziekinstrumenten zich onderscheiden.
- Dynamiek: gaat over harder en zachter.

Met deze vijf elementen maakten de mensen verschillende soorten muziek, als:

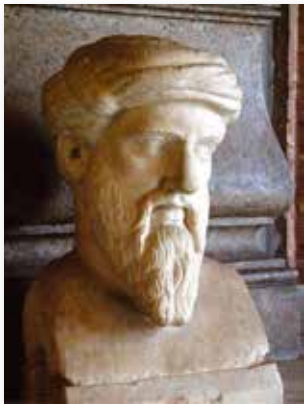
- uiting van religie,
- stemmingmaker: het doel bepaalt de typische kenmerken van de muziek. Ontbreken van pieken in de muziek (meditatie-muziek), gemanipuleerde muziek (muzak), wiegend tempo (slaapliedje) of weinig afstand tussen tonen om gezamenlijk te zingen (volksliederen, hymnes), protestsongs,
- genezing: therapeutische muziek, zoals = raga's in de Indiase muziek die de rijstooft bevorderen en in de antroposofie die op klieren van mensen werkt,
- als vermaak: muziek die mensen vermaakt, concert, opera, pop, jazz, enz.

Muziek is zo oud als de mensheid. Eerst maakten de mensen zelf diverse geluiden en later met hulp van de natuur. Daaruit ontstonden de instrumenten die wij nu kennen.

Dores laat diverse afbeeldingen zien aan de hand waarvan de ontwikkeling te zien is die de muziek de afgelopen eeuwen heeft doorgemaakt. Onder meer werd getoond functionele muziek:

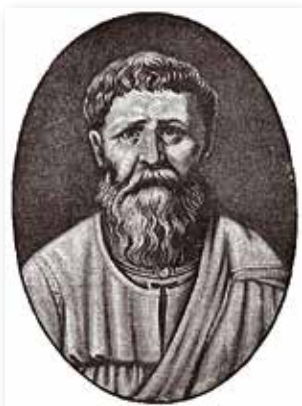

Walls of Jericho

Pythagoras

- Het gebruik van de ramshoorn bij de intrek in de stad Jericho.
- David die harp bleef spelen als Koning Saul een sombere bui had.
- Pythagoras herleidde de harmonische klanken van tonen op getalsverhoudingen. Ook de omgang van de planeten vormde getalsmatig een samenklank, de harmonie der sferen. Zo boven zo beneden, als lichaam en ziel van de mens in harmonie zijn, wordt hij niet ziek.
- Plato had aandacht voor de opvoeding tot gelijkmatige mensen, vond dat muziek weinig opwindende toonsoorten moest bevatten, want dat maar emoties opwekken.
- In de Middeleeuwen was muziek bijna alleen religieus. Agustinus van Hippo vond zelfs dat psalmen niet gezongen maar alleen uitgesproken mochten worden omdat het anders af zou leiden.
- In de 16e eeuw ontstonden er glimpen van positief gebruik van muziek, zoals de Tarantella. In Tarente kon een spinnetje mensen erg ziek maken. De zieken moesten dansen op muziek tot ze er bij neervielen. Dit werd verboden door de kerk, maar deze muziek werd desondanks populair, ook in streken waar dat spinnetje niet voor kwam.
- Thomas van Aquino beschrijft de heilzaamheid van muziek voor het verdrijven van boze geesten.
- In 1605 werd King Lear getroost door muziek.
- In de renaissance (1400-1600) had je de polyfonie, de meerstemmigheid, waardoor men niet goed kon horen waar nu de melodie lag.
- In de barok (1600-1750) werd de emotie in de muziek gebracht. Men gebruikte steeds meer de homofonie, waarbij één stem de solist was, de anderen begeleidden. Daardoor ontstonden er beroemde solisten onder meer in opera's, want zij konden goed emoties weergeven.

Augustinus van Hippo

Henri Bergson

- Daarna beschreef Marin Mersenne dat ook versieringen, hun eigen symbolische betekenis hadden.
- Tot eind 19e eeuw hield men vast aan harmonie, aan tonale muziek. Muziek was gebonden aan wetten.
- Met Henri Bergson begon een nieuw tijdperk van zoeken naar nieuwe wegen. De tijd en de duur van iets beïnvloedden ook de componisten. Er is geen vaste toonsoort meer. Van tonale naar atonale muziek. Muziek doet altijd iets met het gevoel van de mens.
- Rudolf Steiner heeft een eigen interpretatie over wat muziek met het gevoel doet.
- Skriabin combineerde geluid ook met licht: hij was iemand die geluiden in kleuren hoorde (Synesthesie). Zijn symfonie nr. 5 Prométhée ou le poème du feu' opus 60, is zijn symfonisch meesterwerk. Niet alleen gericht op de muziek maar ook op kleur.

Heden ten dage zijn er vele soorten muziek. Saai, opwindend, die met andere kunsten worden gecombineerd of op zichzelf staan. Er worden verschillende stukken muziek ten gehore gebracht. Zoals van Renaissance muziek, glaspiano, Chinese opera, steeldrumband, the King Singers, koperblazers en een blokfluitensemble. Ook Strauss, Schubert, Beach Boys, en de anklung uit Indonesië kwamen voorbij. Totaal verschillende muziekstukken die bij de aanwezigen verschillende emoties oproepen. De vraag is hoe je omgaat met de contrasten in de muziek en laat passen bij je emotie die je op dat moment ervaart. Bewustwording wat muziek met je doet, kan je ook helpen betere keuzes te maken welke muziek voor welk moment toepasselijk is.

Dores benadrukte dat muziek bepaald wordt door de mens die het maakt en de mens die het ervaart en de situatie waarin de mens zich bevindt, welke associaties daarbij gemaakt worden.

We sluiten af met een ballet uit Petit Suite van Debussy.

Irene Goor

IMPRESSIE WEEKENDCURSUS

Levenskunst tot op hoge leeftijd

Datum: 11-12 november 2017

Inleider: Frits de Lange en Ineke Koedam

We weten het allemaal: ouder worden gaat vanzelf, maar wat kun je zelf doen om de lol erin te houden? Hoe vermijd je een kwade oudedag? In het weekend van 11 en 12 november 2017 bespraken we dit met Frits de Lange en Ineke Koedam, onder leiding van gastheer Bart van der Elst.

We kunnen levenskunst tot op hoge leeftijd filosofisch als praktisch benaderen. Bij de toehoorders bij de inleiding van Frits de Lange bleek vooral dat die praktische invalshoek de voorkeur had. Alsof we de filosofische kant wel weten! Natuurlijk kun je een balans zoeken tussen het vechten tegen de teloorgang en het accepteren dat je ouder wordt. Je kunt er voor kiezen om door te leven op de manier zoals het nu kan, zoals Eberhardt van der Laan dat ons heeft voorgeleefd. Maar hoe doe je dat? Hoe kun je genieten in je stille huis van de grijze dagen?

Door te genieten van eten, door minder voorwaarden te stellen aan het leven, accepteren dat het gaat zoals het gaat, door verbinding te maken met jezelf, goed voor jezelf te zorgen.

Soms ben je je eigen gesprekspartner, ben je je beste vriend en helpt het als je jezelf toespreekt, zowel kritisch als heel liefdevol.

Ook in de literatuur kunnen we opbeurende teksten vinden, zoals het gebed van Reinhold Niebuhr:

*‘Geef me de rust te accepteren wat niet te veranderen is
Geef me de kracht te veranderen wat veranderd kan worden
En bovenal, leer me het verschil te zien tussen die twee’*

Nog dichterbij huis zijn de tegeltjeswijsheden. We doen er wel eens neerbuigend over, maar ze zijn wel waar!

Bijvoorbeeld:

- het glas is half vol of half leeg
- je hebt de hele dag de tijd om ervoor te zorgen dat je vanavond met een voldaan gevoel je bed in stapt
- geluk is de kunst een boekje te maken van de bloemen waar je bij kunt
- de veronderstelling is de moeder van elke puinhoop
- als iets schoon moet worden, zal iets anders vuil moeten worden
- leven is het doel van het leven
- winnaars hebben een plan, verliezers een excuus
- ongevraagd advies is zelden welkom, een ongevraagd compliment altijd

In het gesprek met Ineke Koedam ging het over het niet-bang-voor-de-dood zijn. Het lijkt wel of we de feiten van het sterven uit de weg gaan. Angst hoort bij dat stervensproces

als angst voor het onbekende. Een sterk geloof in een hemel kan daarbij enorm helpen. Ineke Koedam maakt in het hospice mee hoe die overgang van leven naar niet-leven gaat. Wat zie je, wat merk je, wat gebeurt er met een stervende? Ze ziet een autonoom proces, waarbij de stervende los komt van het leven hier. Alle grip op het lichaam, het vocht, de passie en de emoties verdwijnt. Door de aanwezige familie wordt dit sterven vaak beleefd als een overgaan naar een andere vorm van bestaan, waardoor de achterblijvenden minder bang worden voor de dood.

In het nagesprek met Bart van der Elst was er opnieuw ruimte voor alle persoonlijke ervaringen, alle vragen en vooral ruimte voor de tips die we elkaar gaven om 'de dag op te starten':

- Blijf nieuwsgierig naar je omgeving.
- Maak een eigen ochtendritueel, zoals een korte meditatie, of warme chocolademelk bij de krant, of een lijstje maken van die dingen die je wilt doen
- Doe wat je altijd hebt gedaan
- Bedenk voor wie je die dag iets wilt betekenen
- Doe een computerspelletje
- Verzamel de juiste mensen om je heen om samen iets te ondernemen
- Bedenk wat nodig is voor je lichamelijk welzijn en voer dat uit
- Vraag je af waavoor je 'dankbaar' bent
- Bedenk dat goed voor jezelf zorgen een primaire voorwaarde is om met vreugde oud te worden.

VERSLAG LEZING OP DE BERG

Bijbel en geweld

Datum: 26 november 2017

Inleider: Sam Janse

Het was een mooie dag, 19 september, het stadje Ameide, langs de Lek, schitterde in de zon en samen met Arris Kramer trad ik binnen in het huis van Sam Janse. Altijd spannend zo'n eerste ontmoeting. Het bezoek was ter voorbereiding op de eerstvolgende 'lezing op de berg'. Het gesprek verliep soepel, we waren het snel eens over thema, honorarium en de aanpak van wervende activiteiten en met een hoofd vol indrukken reden Arris en ik weer huiswaarts. We informeerden de Programma Groep en gingen met het thema: 'Bijbel en Geweld' aan de slag. Een onder Trouwlezers bekende Nederlander, een theoloog, die zich bezig hield met vragen over geloof en geweld, wilde graag naar Barchem komen en hij boekte direct voor het weekend van de lezing een ruime kamer in 'ons' Landgoedhotel Woodbrooke.

Zondag 26 november. Het weer was uitermate herfstig, striemende regen en een onbegaanbaar pad naar boven deden ons besluiten de lezing in de bibliotheek te houden onder het altijd toezien van Banning en Roessingh. Een juiste beslissing, de ruimte was eenvoudig intiem te maken door een slimme opstelling van stoelen, noodzakelijk want het gehoopte aantal deelnemers werd niet gehaald. Voor Sam Janse geen probleem, juist met een kleine groep is er een goede interactie mogelijk over dit toch wel beladen onderwerp. De beamer deed zijn werk en aan de hand van een duidelijke powerpointpresentatie stak Sam Janse van wal.

Eerst een tekst uit de Koran:

Wanneer gij dan een ontmoeting hebt, met hen die ongelovig zijn, houdt dan in op de nekken en wanneer gij onder hen een bloedbad hebt aangericht, bindt hen dan in de boeien. (Soera 47,4)

Direct aansluitend een tekst uit het Oude Testament:

De Heer zei tegen mij: 'Ik laat je zegeviëren over Sichon en zijn land. Val hem aan en neem zijn land in bezit'. Sichon trok tegen ons ten strijde. Hij rukte met zijn hele leger op naar Jahas. Maar de Heer onze God, schonk ons de overwinning. We brachten Sichon en zijn zonen ter dood en versloegen zijn hele leger.

We veroverden toen al zijn steden en doodden er de mannen, vrouwen en kinderen, we lieten niemand in leven! (Deut. 2 NBV)

We gingen er eens goed voor zitten en luisterden hoe Sam Janse aan de hand van het *Bloedboek* van Dimitri van Hulst, het *Monotheïstisch dilemma* van Paul Cliteur en zijn eigen boek: *Is het de schuld van de Ene?* ons aan de hand meenam naar de uitingen van geweld in het Oude Testament, die vooral begrepen moeten worden vanuit het grote plan dat God met de mensen heeft. Geweld heeft slechts in het uiterste geval een plaats. Niet de oorlog maar de vrede is in het Oude Testament het ideaal. David mag de tempel niet bouwen omdat hij bloed aan zijn handen heeft. Salomo wel!

Israëls geschiedschrijving is een profetische geschiedschrijving. Historici gaan er dan ook van uit dat de moord op de

Programmagroep De Woodbrookers
Zondag 26 november 2017 om 14.30 uur in de Boskapel op de Kalenberg

Lezing op de Berg door dr. Sam Janse
BIJBEL & GEWELD
Een buitengewoon actueel thema waar we dagelijks mee geconfronteerd worden

Intrigerende vraagtekens
De Bijbel: woorden van vrede, woorden van liefde maar ook geweldsrijke teksten zoals in het Oude Testament. Hoe is dit te rijmen? En hoe stond Jezus tegenover geweld?

In het in eind 2016 verschenen boek 'Is het de schuld van de Ene?' gaat dr. Sam Janse uitgebreid in op het bovenstaande thema. Op 26 november neemt hij ons in een boeiend betoog mee in de zoektocht naar een antwoord.

Sam Janse studeerde theologie in Utrecht, was daarna werkzaam als predikant binnen de Protestantse Kerk in Nederland. In een reeks van wetenschappelijke en populairwetenschappelijke publicaties houdt hij zich bezig met vragen over geloof en geweld.

Programma zondag 26 november 2017
14.00 uur Verzamelen op het terras bij Landgoedhotel Woodbrooke vanwaar we samen naar boven lopen. In de Boskapel staat koffie en thee klaar.
14.30 uur Aanvang lezing
16.00 uur Nagesprek en afsluiting met een glas wijn

U kunt zich aanmelden via info@woodbrookebarchem.nl of 0573 441734 of bij aanvang
Toegang € 10,00 p.p. te voldoen in de Boskapel
Er is beperkt vervoer mogelijk naar de kapel, wilt u dit gangen bij aanmelding?

WWW.WOODBROOKEBARCHEM.NL
Woodbrookersweg 1 - 7244 RB - Barchem - 0573 441734

Kanaäieten nooit heeft plaatsgevonden. Volgens het Oude Testament zijn de Kanaäietische volken na de verovering van het Beloofde Land nog springlevend. Daarnaast wijzen archeologische vondsten niet op een snelle verovering in korte tijd. Het verleden wordt beschreven met het oog op de toekomst: zo moet het worden! En dat betekent: weg met het heidendom. Nog eens: “niet de oorlog, maar de vrede is in het Oude Testament het ideaal!”

De afkeer van en de haat tegen het kwaad en het onrecht, wordt in het Oude Testament vaak fysiek uitgewerkt. Sam maakte ons duidelijk dat in het Oude Testament overwegend een collectieve opvatting van straf en schuld heerst. En de gewelddadigste teksten in het Oude Testament zijn veelal teksten van de onderdog. Ook leerde Sam ons dat veel van het geschrevene in het Oude Testament voor de ballingschap is ontstaan, o.a. de Psalmen.

Vraag: “Is er in het Oude Testament een ontwikkeling van gewelddadigheid naar vredelievendheid?” Wel degelijk, maar pas weer op: “Het boek Esther is vrij laat geschreven, maar toch ook weer gewelddadig!” In Zacharia 4:6 NBV staat een duidelijke relativering van het geweld:

Toen zei Hij: ‘Luister, dit zegt de HEER over Zerubbabel: Niet door eigen kracht of macht zal hij slagen – zegt de HEER van de hemelse machten – maar met behulp van mijn geest!’

Jezus komt met een eigen geluid. Hij wees geweld af als middel voor de verkondiging van het evangelie en de realisering van het Koninkrijk van God.

Maar als jullie ergens niet welkom zijn en de mensen niet naar jullie willen luisteren, moet je daar weggaan en het stof van je voeten schudden, ten teken dat je niets meer met hen te maken wil hebben. (Marcus 6:11 NBV).

De manier waarop Jezus met de Samaritanen omgaat, weersprekt de stelling van Paul Cliteur, dat het monotheïsme (Jodendom, Christendom en Islam) per definitie onverdraagzaam en gewelddadig is. Ze erkennen maar één God en

veroordelen en bestraffen alle aanhangers van andere goden (Elia op de Karmel). Met andere woorden de monotheïstische religies hebben een groot geweldspotentieel. Wij daarentegen eisen niet dat iemand tegen zijn wil onze God vereert, hoewel Hij toch, of men het wil of niet, aller God is.

Tot slot nog een stukje kerkgeschiedenis. In het jaar 313 verklaarde keizer Constantijn het Christendom gelijkberechtigd. In het jaar 380 werd het zelfs staatsgodsdienst. Maar direct daarna werden de Joden en de onorthodoxe Christenen en heidenen vervolgd. Nu gewelddadig dus in de naam van Jezus. We constateerden dat macht altijd corrumpeert en de voedingsbodem voor antisemitisme werd gelegd.

Tot aan de Verlichting (en ook nog lang daarna) is de vrijheid van godsdienst in het christelijke Europa niet algemeen.

- Jodenvervolgingen
- Vervolging van ketters in de Middeleeuwen (Albigenzen, Katharen)
- Vervolging van Protestanten in de tijd van de Reformatie
- Diverse godsdienstoorlogen.

Conclusies kunnen na deze lezing niet direct getrokken worden, wel aanbevelingen om meer te lezen, aanbevolen boeken:

Bloedboek: Dimitri Verhulst

Het monotheïstisch dilemma: Paul Cliteur

Is het de schuld van de Ene: Sam Janse

De zondeval van het Christendom: G.J. Heering

Niet in Gods naam: Jonathan Sachs

We hadden een levendige interactie, die afgesloten werd met de zin: “het verschil tussen andermans mening en de mijne kan leiden tot een betere mening”.

Cees Otto. Met dank aan Joan van Melle en Sam Janse

Naschrift: Voor hen die meer willen weten over deze belangwekkende middag, de powerpointpresentatie is beschikbaar.

Mail naar: **cornelisotto@gmail.com**

DOCUMENT

Wortels van de vormingscentra*

Pas in de jaren vijftig van de 20e eeuw kwam er binnen de Sociale Academie naast de opleiding voor maatschappelijk werk een aparte studierichting voor sociaal cultureel werk. Tot die tijd waren cursusleiders in de vormingscentra en de volkshogescholen meestal theologen, maatschappelijk werkers of onderwijzers. Deze onderscheiding was een teken van professionalisering van het vormingswerk, mede belangrijk voor de nodige subsidiëring. Want het werk zelf, het de ander bewust maken van zijn eigen persoonlijke situatie en zijn verhouding tot de maatschappij, dat ontwikkelingswerk gebeurde al in allerlei geïnstitutionaliseerde vormen sinds het einde van de 18e eeuw.

Wat waren de wortels van het vormingswerk dat ook in de geschiedenis van de Banningvereniging een zo prominente rol speelde? Hoe was het ontstaan, gegroeid en veranderd? Er is veel en uitgebreid onderzoek gedaan naar de ontstaansgeschiedenis van het volksontwikkelingswerk. Hier nu, als basis voor de serie waarin de geschiedenis van de vormingscentra van de Banning Vereniging centraal staat, een beknopt overzicht.

Met de anti-dogmatische houding tijdens de 18e eeuwse Verlichting werd de aanzet gegeven tot vrijdenken. Hierdoor kwam een proces bij burgers op gang dat leidde tot individualisering, secularisatie en emancipatie. Onder meer door industrialisatie werden de steden groter, net als de huizen van de rijken. Tegelijkertijd verslechterden de woonomstandigheden van de armen. Het klassenverschil groeide in alle opzichten en de sociale problemen bij de laagste standen namen sterk toe.

Gegoede burgers, de dikwijls doorgeleerde bevoorrechte elite, kreeg de behoefte 'iets' aan de toenemende verschillen tussen arm en rijk te doen. In 1784 werd daartoe de Maatschappij tot Nut van het Algemeen opgericht door christelijk-liberale burgers, leden van het Genootschap Konsten en Wetenschappen.

Het Nut organiseerde activiteiten zoals lees- en schrijfcursussen. Uitgangspunt was dat kennis de mens inzicht verschaft in zijn eigen situatie en dat de mens zich daarom door het vergaaren van kennis zal ontwikkelen tot een deugdzaam persoon. Het Nut zag zichzelf als instrument voor de ontwikkeling van het 'lagere volk', de achtergestelden, aan wie zij haar cultuur, haar normen en waarden wilde overdragen.

In Groot-Brittannië was de Industriële Revolutie al sinds 1750 aan de gang. Daar kwamen veel arbeiders van het platteland naar de stad en woonden in wijken met zeer slechte woon- en leefomstandigheden. In Engeland ontstond omstreeks 1880 het Toynbeework, volkshuizen in de arbeiderswijken, met als doel achtergestelde groepen verder te helpen in de maatschappij. Deze werkwijze werd een voorbeeld voor Nederland.

Het volkshuisidee werd overgenomen in Amsterdam met de oprichting van Ons Huis in 1884. In de eigen buurt met eigen mensen, soms gericht op het totale gezin. Naast de doelbewuste volksontwikkeling van de ongeschoolde arbeiders probeerde de idealistische leiding contacten te leggen tussen de verschillende standen in de maatschappij. In Leiden werd in 1899 Emilie Knappert directrice van het Leids Volkshuis. Zij ging een stap verder dan kennisoverdracht en schonk aandacht aan de geestelijke ontwikkeling van de arbeiders, bood een stuk ontspanning en organiseerde vanaf 1909 vakantieweken voor fabrieksmeisjes in De Hoorneboeg in Hilversum en in De Vonk in Noordwijkerhout. Hiermee werd het element van vorming door internaatsverband aan het nogal schoolse ontwikkelingswerk toegevoegd. Misschien nog niet zo doelbewust en professioneel, maar het letterlijk afstand nemen van de thuissituatie, het groepsgebeuren bij de gezamenlijke zorg voor het verblijf, de invloed van de natuur en het bezig zijn met totaal andere dingen dan men gewend was, die aspecten waren de vormende elementen in het ontwikkelingswerk.

Tijdens het samen corvée doen ontstonden de gesprekken naar aanleiding van de lezingen. In kleine groepjes wisselden de jonge vrouwen hun inzichten uit over de eigen positie thuis, op het werk, in de familie en over de maatschappij.

In diezelfde tijd verbleven studenten theologie een periode in het studiecentrum Woodbrooke bij de Quakers en richtten daarna in 1908 de Vereniging Oud-Woodbrookers in Holland op. Er was behoefte aan een reünie. Zij wilden de sfeer die zij in Engeland hadden ervaren vasthouden door middel van bijeenkomsten met lezingen en stiltes. In 1913 werd in Barchem op de Kalenberg een lezingzaal gebouwd, naar het voorbeeld van de Quakers in Woodbrooke en in 1924 werd het Woodbrookershuis geopend.

Bij de lezingen en tijdens de discussies waren de ontmoetingen zelf van groot belang en raakten religieuze verschillen op de achtergrond. Het ter discussie stellen van je eigen mening, het ingaan op de visie van de ander zonder de vraag wie er gelijk of ongelijk heeft, werd een blijvend kenmerk van vormingswerk. Meer en meer ontstond bij de leden de vraag wat deze persoonlijke verdieping betekende voor de maatschappij als geheel. In Barchem startte Hermine van der Heide mede daarom in 1913 met ontwikkelingswerk voor meisjesgroepen. In pension Heidehof, aangekocht door de Woodbrookers, werden er ontmoetingsdagen georganiseerd tussen groepen van het platteland en studenten. Dit moest leiden tot een beter begrip voor elkaar, wat maar moeizaam lukte.

Naast initiatieven van de goeude burgerij organiseerden voraanstaande leden van verschillende kerken bijeenkomsten voor eigen jongeren in een eigen verenigingsgebouw. Dit werd mogelijk met geld van de rijkere leden, die tevens buitencentra bouwden voor vakantieweken, zoals de Amsterdamse Vereniging tot Verbreiding der Waarheid van 1847 in het regentpand aan de Elandstraat. Hier werden lessen in koken, breien en naaien voor meisjes gegeven. Vooral de jeugd kwam aan bod voor de buitenweken om 'betere volwassenen' te worden.

In Bakkeveen startte volkshogeschool Allardsoog in 1932. In Denemarken was al eerder met deze nieuwe werkwijze geëxperimenteerd. Na de eerste wereldoorlog, middenin de crisisjaren was men ervan overtuigd dat één gemeenschappelijk georiënteerd volk leidde tot een sterke samenleving. Bijeenkomsten van intellectuelen en arbeiders, stedelingen en plattelanders, los van kerken met aanvaarding van elkaars godsdienstige achtergrond en opvoeding. In de praktijk werden meerweekse cursussen georganiseerd in het rustieke gebouw. Het vaste programma met moestuin- en huishoudelijk werk, lezingen, zang en dans, was gericht op het 'verbinden' tot één volk.

Al tijdens de Tweede Wereldoorlog ontstonden er verschillende initiatieven om na de oorlog dit vormende werk te verstevigen. De protestantse kerken liepen hierbij voorop, te zien in de oprichting van Kerk en Wereld met de start van de WIKAOpleiding. Vele vormingscentra volgden met zowel open als besloten cursuswerk. Deze bijeenkomsten hadden een maatschappelijk thema en werden geleid door een stafid van het centrum zelf. De rijkssubsidie startte in de jaren 1960 en vereiste een duidelijke doelstelling en professionele cursusleiding. Eenzelfde ontwikkeling deed zich voor bij de volkshogescholen, zij het zonder rechtstreekse band met een godsdienst.

Binnen het vormingswerk kreeg men in de jaren 1970 meer en meer te maken met veranderingsprocessen binnen de doelgroeporganisaties zelf, zoals medezeggenschap. Aanvankelijk profiteerden de centra hiervan, al werden er aan de faciliteiten hogere eisen gesteld. De eenvoud moest plaatsmaken voor luxe. In de jaren 1980 verdween de subsidie. Het vormingswerk werd te duur en bedrijven en instellingen kozen voor hun eigen procesbegeleiders. Vele vormingscentra en volkshogescholen sloten hun deuren.

Marijke Sondorp

* Dit artikel is eerder verschenen in het orgaan van de Banning Vereniging, Tijd & Taak, van november 2017. In 2019 bestaan de Banning Vereniging en haar voorlopers honderd jaar.

CURSUSWEEKEND

Levenskunst: humor en verzoening

Als de samenleving niet meer op jou wacht wat betreft kinderen, werk en carrière: een weekend over inspiratie, motivatie en zin. Drie dagdelen met Corrie Haverkort, die eerder in Barchem de filosofieweken in de zomer leidde.

Datum: Zaterdag 10 maart 9.30 uur
Zondag 11 maart, na de lunch

Inleider: Corrie Haverkort

Gastvrouw: Marijke Sondorp

Prijzen: Slaaphuisje: € 145 p.p.
Hotelkamer 1-persoons: € 170 p.p.
Hotelkamer 2-persoons: € 152 p.p.
Woodbrookersleden ontvangen 10% korting
De cursus gaat door bij minimaal 12 deelnemers.
Het maximaal aantal is 20.

Aanbetaling: Graag 15 euro overmaken op
NL 57 INGB 0000 93 0000

Aanmelden: masondorp@solcon.nl of 0341-353717

PROGRAMMA

Zaterdag 10 maart

vanaf 09.30 uur Aankomst
11.00 uur Kennismaking in de bibliotheek
12.30 uur Lunch
14.00 uur Inleiding: Filosofen over de kunst van het leven, waarna praktische opdrachten en gesprek o.l.v. Corrie Haverkort:
- Hoe bepaal je de koers van je leven na je werkzame leven?
- Waar ontleen je betekenis aan?
18.00 uur Diner
19.30 uur Voortzetting middagedeelte:
- Wat is de zin van humor?
- Wat is de betekenis van verzoening?
- Als het gaat om de kunst van het leven?

Zondag 11 maart

vanaf 08.00 uur Ontbijt
09.30 uur Stilte
10.30 uur Afrondende gesprekken met Corrie Haverkort: uitwisseling van persoonlijke ervaringen in het licht van de filosofen die ons dit weekend hebben geïnspireerd.
12.30 uur Lunch, aansluitend vertrek

--- --

Wat en wie bij de Woodbrookers?

Wanneer mensen voor het eerst de naam Woodbrookers horen, vragen zij altijd om nader uitleg. De naam van de vereniging zegt inhoudelijk niets over het doel. Woodbrooke is een landgoed bij Birmingham, waar de Quakers bij elkaar komen. Leidse studenten theologie en filosofie zijn daar aan het begin van de vorige eeuw op bezoek geweest. Zij waren zeer onder de indruk van de open sfeer tijdens de conferenties en de rust om met elkaar te discussiëren over de zin van het leven en de verantwoordelijkheid voor de maatschappij. Zij hebben daarnaast ervaren hoe het is om met elkaar stil te zijn. Dat wilden zij in Nederland ook. En zo zijn Karel Roessingh en later diens leerling Willem Banning voortrekkers geweest van het werk van de Woodbrookers.

Ter illustratie een deel van de statuten van de Vereniging Woodbrookers Barchem:

NAAM, ZETEL EN DUUR

Artikel 1

1. De vereniging draagt de naam 'Woodbrookers Barchem'.
Zij is opgericht onder de naam 'Vereeniging Woodbrookers in Holland' op acht en twintig december negentienhonderd acht. Zij is voortgekomen uit het Quakersettlement Woodbrooke.
2. De vereniging heeft haar zetel te Barchem, gemeente Lochem.
3. De vereniging is aangegaan voor onbepaalde tijd.

DOEL EN MIDDELEN

Artikel 2

De vereniging heeft tot doel door onderlinge ontmoeting in een geest van openheid, religieuze verbondenheid en maatschappelijk betrokken zijn bij te dragen aan persoonlijke

verdieping en aan bezinning op de maatschappelijke verantwoordelijkheden.

Artikel 3

Zij tracht dit doel te bereiken door:

- a. het houden of doen houden van cursussen, retraites, lezingen en besprekingen;
- b. het leggen en onderhouden van contacten met verwante instellingen en het deelnemen aan samenwerkingsverbanden terzake;
- c. het leggen en onderhouden van internationale contacten;
- d. de uitgave van geschriften;
- e. alle andere wettige middelen, die aan het doel bevorderlijk kunnen zijn.'

Die sfeer tijdens de cursussen wordt gekenmerkt door een ondogmatische houding. De Vereniging heeft allerlei lijnen naar maatschappelijke groepen, maar valt niet onder auspiciën van een geloofsrichting of politieke overtuiging. In het verleden zijn er in Barchem allerlei conferenties geweest van vrijdenkers en voormannen, die zich bij de Woodbrookers terugtrokken om zich te bezinnen op fundamentele besluiten. Maar de besluiten voor het oprichten van een politieke partij, of een omroepvereniging, werden wel bij maar nooit namens de Woodbrookers genomen.

Dat samen praten over belangrijke keuzes in ieders persoonlijk leven gebeurt nog steeds in Barchem, lees hiervoor het programma!

Over het lidmaatschap van de Vereniging Woodbrookers Barchem

Als u zich wilt aansluiten bij de vereniging bent u van harte welkom als aspirant-lid.

- U ontvangt de periodieke nieuwsuitgave van de Woodbrookers
- U ontvangt een reductie van 10% bij deelname aan cursussen van de Woodbrookers
- U betaalt een jaarcontributie van € 32,50

Na een jaar kunt u lid met stemrecht worden.

U gaat dan € 65,- betalen.

En als u geen lid wilt worden, of wilt blijven, maar u draagt het werk van de Woodbrookers wel een warm hart toe, dan kunt u voor € 25,- per jaar donateur worden. In dat geval wordt u net als de leden op de hoogte gehouden van het verenigingswerk, alleen krijgt u geen korting bij deelname. U kunt zich bij de administratie aanmelden.

Mutaties

Mutaties per 1 januari 2018

Aangemeld als aspirant lid

- * A.H. Kramer - Barchem

Bedankt voor het (aspirant)lidmaatschap

- * D. Bouman - Nijmegen
- * A.E.F. Damstra-Spanjaard - Hengelo
- * P.C.W.M. Meerbach - Zutphen
- * P. van Overhagen - Utrecht

Overleden

- * H. Borleffs - Bilthoven
- * A.M.L. Heering - Vlissingen

Legaat of erfstelling

Wie de Vereniging Woodbrookers Barchem een warm hart toedraagt, kan ons werk steunen met een legaat of erfstelling. De Vereniging Woodbrookers Barchem is een zelfstandige rechtspersoon. Het maken van een legaat of erfstelling geschiedt bij testament. Een beschikking ten behoeve van de Vereniging Woodbrookers Barchem kan bijvoorbeeld luiden: 'Ik legateer, vrij van rechten en kosten, aan de Vereniging Woodbrookers Barchem een bedrag van euro ...' Het is mogelijk aan een dergelijke beschikking een bepaalde bestemming te verbinden.

Zij die een schenking aan onze vereniging willen doen, kunnen over de vorm waarin dit kan geschieden contact opnemen met Ariepieter Versloot, telefoon 0299-655557.

Colofon

WoodbrookersBerichten

Tijdschrift van de Vereniging Woodbrookers Barchem.
ISSN 2405 -5638.

Administratie

Peppelerweg 21, 3881 XJ Putten
Telefoon 0341-353717
E-mail: adm@woodbrookers.nl
Website: www. woodbrookers.nl

Opgave voor cursussen

Opgeven kan per post: Peppelerweg 21 3881 XJ Putten, per telefoon 0341 -353717, of per e-mail masondorp@solcon.nl, o.v.v. de cursusnaam en door een gedeelte van de cursusprijs ad € 15,00 als inschrijfgeld over te maken op rekeningnummer NL57 INGB 0000 9300 00 van de Vereniging Woodbrookers Barchem. De cursussen vinden plaats in het Woodbrooke Landgoedhotel Woodbrookersweg 1, 7244 R.B Barchem
Telefoon 0573 - 441734

Bestuur vereniging

Marijke Sondorp (voorzitter), Bart van der Elst,
Machteld Heslinga-Kooij

Redactie WoodbrookersBerichten

Marijke Sondorp

Kopij WoodbrookersBerichten

Peppelerweg 21, 3881 XJ Putten
Telefoon 0341-353717
masondorp@solcon.nl

Vormgeving

Mans57, Lochem, 06 5168 2755

Vereniging Woodbrookers Barchem

Al in 1913 werden er cursussen georganiseerd op het landgoed in Barchem, waar kort daarna het Woodbrookershuis verrees. Nog steeds organiseert de Vereniging Woodbrookers Barchem een eigen cursusprogramma. Het accent ligt op levensbeschouwelijke, culturele en maatschappelijke verdieping.